

ZEMŘEL PROFESOR PETR HORÁK

Dne 20. února 2026 zemřel v Brně ve věku devadesáti let profesor Petr Horák, filosof, historik a dlouholetý pedagog, výrazná osobnost českého i francouzského intelektuálního prostředí. Narodil se 5. září 1935 v Brně, kde prožil většinu svého života. Zanechal po sobě dceru a dvě neteře s rodinami.

Po studiích na Francouzském gymnáziu v Brně absolvoval v roce 1953 studium historie a pomocných věd historických na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Profesní dráhu zahájil jako archivář, záhy se však plně obrátil k filosofii. V roce 1966 získal tituly PhDr. a CSc. a absolvoval postgraduální studium na Institut des Hautes Études Européennes ve Štrasburku. Od téhož roku působil ve Filozofickém ústavu Akademie věd České republiky, kde byl vědeckým pracovníkem a později emeritním badatelem. Po roce 1990 se habilitoval a dlouhodobě působil jako profesor dějin filosofie na Masarykově univerzitě. V letech 1990–2011 byl šéfredaktorem *Filozofického časopisu*. Od roku 2009 přednášel francouzskou filosofii na Univerzitě Pardubice.

Ve svém odborném díle se věnoval především dějinám novověké a současné filosofie se zvláštním důrazem na francouzské myšlení. Ústředními tématy jeho práce byly problematika modernity, vznik subjektu a individuality, filosofie dějin a vztah mezi metafyzikou, vědou a politikou. Zabýval se rovněž otázkami „konce dějin“ a „konce filosofie“ či strukturální antropologií. Jeho monografie *Struktura a dějiny* (1982) představuje kritickou reflexi francouzského strukturalismu a promýšlí napětí mezi kontinuitou a diskontinuitou historického vývoje. V knize *Svět Blaise Pascala* (1985) se soustředil na epistemologický a duchovní zlom 17. století, v němž se utváří moderní věda i moderní subjekt. Pascal pro něj nebyl pouze historickou postavou, nýbrž svědkem proměny vztahu mezi vírou, racionalitou a existencí. Ve svých studiích se Petr Horák věnoval mimo jiné recepci francouzské epistemologie (Gaston Bachelard), reflexivní filosofii (Léon Brunschvicg), otázkám

svobody a subjektu u Jeana-Paula Sartra, problému tolerance u Johna Locka i proměnám politického myšlení od raného novověku po současnost. Opakovaně se vracel k René Descartovi jako k jedné ze stěžejních postav modernity a k různým podobám jeho interpretace v evropském myšlení. V tomto kontextu se zabýval také autory, jako jsou Augustin Thierry, Auguste Comte, Alexis de Tocqueville, Johann Gustav Droysen, Wilhelm Dilthey, Alain, Claude Lévi-Strauss či Michel Foucault.

Významnou součástí jeho práce tvořila činnost překladatelská a ediční. Systematicky zprostředkovával českému prostředí klíčové texty francouzské filosofie. Přeložil mimo jiné Descartovy *Dopisy princezně Alžbětě* a podílel se na vydávání děl autorů, jako jsou Michel Foucault, Ernst Cassirer, Claude Lévi-Strauss či François Furet, která opatroval fundovanými komentáři. Českému čtenáři zpřístupnil také text *Existencialismus je humanismus* od Jeana-Paula Sartra a z novějších překladů knihu *Filosofie, která přišla o rozum* od Jeana-Françoise Braunsteina.

S francouzským prostředím byl spjat nejen odborně, ale i osobně. V letech 1995–1997 působil jako hostující profesor na Université Paul Valéry v Montpellier a dlouhodobě spolupracoval s řadou francouzských institucí, včetně Centre français de recherche en sciences sociales (CEFRES) v Praze. Francie pro něj představovala přirozený prostor intelektuálního dialogu. Za své celoživotní dílo obdržel řadu ocenění. V roce 2003 byl jmenován komandérem Řádu akademických palm (Ordre des Palmes académiques), jednoho z nejstarších francouzských vyznamenání udělovaných za zásluhy o vzdělávání, vědu a šíření francouzské kultury. Krátce před smrtí mu byla udělena Pamětní medaile Jana Patočky za mimořádný přínos v oblasti humanitních a společenských věd, kterou již nestihl osobně převzít.

Vedle své odborné práce byl profesor Horák také pedagogem, který zůstával až do posledních dnů v kontaktu se studenty i kolegy. Nezdráhal se vést seminář pro pouhé dvě studentky věnovaný četbě, překladu a interpretaci Kunderova eseje *Un Occident kidnappé*. Právě v těchto chvílích se nejzřetelněji ukazoval jako člověk, který měl o studenty opravdový zájem a pro něhož mělo smysl každé setkání. Bývalá studentka Pavlína Stoupová na něj vzpomíná jako na jedinečnou osobnost a srdečného člověka. Na jeho přednáškách obdivovala kultivovaný přednes, občasnou ironii i přirozenou eleganci, s níž dokázal otevírat i náročná témata. Do jejího života přinesl nejen nové pohledy, ale i hlubší vztah k francouzské kultuře, literatuře a filosofii – a zanechal stopu, která ji provází dodnes. Já na pana profesora budu vzpomínat díky jeho myšlence, jež zazněla v rozhovoru¹

¹ Výlet do minulosti jednoho zvědavého filosofa, in: *Filosofický časopis*, 73, 2025, č. 3, str. 525–550.

k devadesátým narozeninám, že skutečnými hrdiny jsou ti, kteří v dějinách nejsou vidět. On sám se pro mne stal hrdinou tím, jak zásadně ovlivnil moje životní směřování. Vybavuji si naše první setkání, když jsem jako dvacetiletá studentka nesměle zaklepala na dveře kabinetu a doufala, že povede mou práci inspirovanou Camusovým *Pádem*. Pan profesor mě přijal s vrozenou noblesou, nabídl mi kávu a nasměroval mě od Camuse – podle něj obtížně filosoficky uchopitelného – k Sartrově *Nevolnosti* a *Bytí a nicotě*. Právě jeho doporučení a následné debaty s ním předurčily mou další cestu: přivedly mne až ke studiu francouzského doktorátu a otevřely cestu k mému životu v Paříži.

Docent Aleš Prázný, blízký kolega a přítel profesora Horáka, který s ním zůstával v úzkém profesním i osobním kontaktu od počátků jeho působení na Univerzitě Pardubice, na něj bude vzpomínat především jako na člověka vzácné skromnosti a nenápadné elegance ducha. Připomíná jeho zvyk zanechávat na stolech kaváren papírové lodičky složené z úctenek – drobná gesta, v nichž se zrcadlil jeho vztah ke světu: lehkost, jemný humor i vědomí pomíjivosti. Tyto lodičky, říká Prázný, jako by v sobě nesly také jeho chápání dějin: jsou vydány proudy času, a přesto si uchovávají svůj tvar i směr. Nepřipomínají monumentální proud řízený velkými postavami, ale tiché a křehké pohyby jednotlivých životů, které se setkávají, míjejí a zanechávají stopy, aniž by o to usilovaly.

Na Univerzitě Pardubice sdílel pan profesor po dlouhá léta kancelář s kolegou Filipem Grygarem. Ten na něj vzpomíná jako na člověka uměřeně trefného, nápaditého a vtipného, především však jako na partnera pravidelných rozhovorů. Nejednou se stalo, že už byl Grygar na odchodu domů, jejich rozmluva se však protáhla natolik, že se znovu posadil a pokračovali dál. Naposledy, někdy před více než rokem, když opět seděli u kávy, Grygar poznamenal, že jako dítěti mu školní pololetí připadalo nekonečně dlouhé, zatímco nyní mu zimní semestr utekl neuvěřitelně rychle. Pan profesor se na něj tehdy obrátil a s jistou melancholií pronesl: „Filipe, víte, já už ani semestry nerozlišuji.“

V rodinném kruhu byl Petr Horák považován za člověka mimořádně širokého rozhledu – skutečného „renesančního člověka“. Zajímal se o vše možné, od filosofie a literatury až po techniku, historii nebo jazyky, a dokázal o složitých tématech mluvit s lehkostí a zaujetím. Nikdy však svou vzdělanost nestavěl na odív, byl především pozorným posluchačem, člověkem s humorem a nadhledem, který dokázal věci odlehčit.

Markéta Kiššová